

Javier Otxoa -"Eltzekondo"
borrokaldia hasi aurretik
(Argazkia: "80 años de atletismo en Hernani" liburutik hartuta)

ELTZEKONDO: ETORRI HANDIKO INDARTSUA

Jon Odriozola Amigorena

Indar erakustaldiek, betidanik jarraitzaile asko izan dute Hernanin. Esaterako, urtero ospatzen ez bazen ere, 1942tik 1973ra, San Joan jaietan, Gudarien plazan, orduko Espainiakoan, boxeo jaialdiek, jende andana mugitu izan zuten. Boxeoaren antzera, borroka greko-erromatarrek ere izan zuen oihartzunik kaxkoan. Halere, bi kirol nahikoa ezagun horien aurretik, pultsularitza, pisua pultsuan altxatzea, egun arrunt zaletasun arrotza, oso zabaldua egon zen herrian.

Hernanin, Isidro Ollokiegi Garin, "Eltzekondo", ezinbesteko erreferentzia dugu. Herriko, pultsu-

lari eta borrokalari greko-erromatarrek, 1878ko urtarilaren 2an egin zuen mundura. Hau da, aurten, egutegiaren estreinako hilabetea, bere jaiotzaren 125 urteurrena ospatu zen. Manuel Olaizola, Uztapide bertsolariak, ez zuen dudarik: "pultsuan, hemen azaldu den onena. Zenbat indar zuen ez zekien berak ere".

"Eltzekondoren" garaieraren inguruan, asko idatzi bada ere, batzuetan beste, 1,75-80ko altuera zuen. "Ez zen gizena, zabala baizik" irizten du Iñaki Zubeldia herritarrak. Halere, "Eltzekondo", bere handitasunean, arrunt arina zen. 100 metrotan korrika, oso gutxi irabazten

zioten. Oinak mugitu barik, inpultsoa hartu, eta salto batean ahalik eta urrunera iristen ere, ez zen batere makala.

EGOSKORRA. Imanol Larretxeak ere oso gogoan du Isidro: "ahots fuertea zuen, eta leporik ez!". Imanolek, "Eltzekondo" "egoskor amorratua" zela dio, eta "nire aitonarekin, Jose Antonio Goñi, 'Maldaburu', ez zen batere ondo moldatzen. Biak, ibaiko arrantzaleak baitziren".

Imanol mutil koskorretan, lagun batekin egungo musika eskolako arkupetan pilotan jokatzen ari zela, hormaz-horma bizi zen "Eltzekondori", antza, pilota hotsek, siestatik esnarazi zioten. Halako batean "lizar makil mardul bezain lodia bat eskuetan zuela azaldu zen - azpimarratzen du Imanolek. Bota egin zidan! Baina, zorionez makurtu eta ez zidan jo. Baina, jaurtitzeko orduan, egin zuen indarrarekin, hankaz gora erori zen. Guk berriz, handik ospa azkar egin genuen!".

Iñaki Zubeldiaren aita zenak, Joaquinek, gerra zibila hasi aurretik, Gudari enparantzan, bizartegia zuen. Ondoren ere, urtetan izan zuen. Sasoi hartan, herrian, euskarazko errotulua zuen denda bakanetarikoa zen, eta ohi denez, sagardotegiez gain, baita herritarron bilgunea.

Iñakik, "Eltzekondori" buruz, bere aitaren ahotik, hamaika pasarte entzun ditu, "Isidro, bizartegiko

bezeroa baitzen. Larru azala gogorra izaki, eta bizarra mozteko ere, labanarik zakarra nahi izaten zuen. Halere, ia inoiz ez zuen ordaintzen. Nahikoa zekena zen. Ilea eta bizarra mozte, 15 xentimo inguru izango ziren. Berak, berriz, bost gutxiago ordaintzen zituen" -dio irribarrez Iñakik. "Isidro zuk ere berdin ordaindu behar duzu" esaten zion aitak. 'Bai zera! -"Eltzekondok"- nik ez daukat apenas ilerik eta, nola

ordainduko dut besteak bezala!. Halere primeran moldatzen ziren aita eta biok".

ETORRIA. "Eltzekondo" eguneroko tratuan nahiko zakarra omen zen, baina, aldarte onez egon ezker, hamaika ipuin, bertso eta zein gertaera errezitatzeko jario bikaina zuen. Herritarrek bere inguru marian, gustura egoten ziren entzuten. "Oso hizketa atseginekoa zen" -dio Iñakik. "Hargatik, Barriolak, 'Eltzekondo', Lekunberrin zuen hotelera ematen zuen. Orduan, urtarok, negua batik bat, egungoak baino gogoragoak izaten ziren, eta nagusiak, berton, aterpet-

zen zituen mandozain eta basomutilak, baita apustuatarako prestaketan egoten ziren aizkolari, korrikalariak ... entretenitu edo egonaldia atsegina izan zezaten, 'Eltzekondo' jarduten zen hamaika histori kontatzen ". Bistan da, indartsua, pertsona jantzia zela, eskola handirik gabekoa izan arren.

Bestalde, "Eltzekondo", Atxietasen zuen etxean, arrantzan abila eta eskulanetan iaioa zenez, butroiak, egiten aritzen zen. Eulali Aranburuk, oso presente du, bere lehengusu,

Joxe Migel Goikoetxea Aranburu, "mutil koskorra zela, etxean gurasoekin haserretzen zenean, Isidroengana joaten zen. 'Eltzekondorekin' egotea oso gogoko baitzuen".

SASOIA. Pultsularitzan, bere markak handitu ahala, eta Gipuzkoan areriorik gabe gelditu orduko, "Eltzekondok" bizkaitarrekin indarrak neurtzeari ekin zion. Esaterako, Durangon bazen Atxa izeneko indartsu bat. Asko ziren bien arteko indar erakusketa ikusteko irrikatan zeudenak, apustuak ez ziren urruti izango-eta. Bizkaitarrak, Sota ontzi-egile ezaguna, babesle zuen. Halere, neurketa ez zen ospatu. Antza, Bilboko Buenos Aires antzokian eginitako erakustaldi batean, "Eltzekondok", 130 kilo altxa ostean, hernaniarraren aurka jai zuelakotan, Atxak atzera egin baitzuen.

"Eltzekondoren" indarraren erakusle, Florida auzoko Irin lantegian gertaturiko pasarte. Bere lankideek 100 kiloko zakua bizkarre-ratzen zuten bitartean, Isidrok, bidaia oro. bi zaku garraiatzen omen zituen. joan-etorriak aurreztuz. Nekatu eta eseri zen batean, nagusia azaldu eta hala esan omen zion: "Zer egi-ten duk eserita? Eta Isidrok bueltan. "besteek zaku bat eramaten duten bitartean nik bi eramaten dizkiat!".

RAKU. 1908ko irailaren 13an, Tolosako zezen plazan, Raku japoniarrak eta "Eltzekondok", indarrak neurtu zituzten. Ordurako, borroka greko-erromatarrean jarduten zuen han-hemenka Isidrok.

Malaysiar morroi eta guzti azaldu zen Raku, oso iaioa zen jiu-jitsu izeneko borroka-artean.

Japoniarrak, 3'10 minutu eskasetan, herritara mendean hartu arren, jendea arrunt kontent gelditu omen zen "Eltzekondoren" lanarekin.

Orduko kronika baten arabera, lehiak ikusmin handia sortu zuen, eta "guztiak isil-isilik gelditu ziren gipuzkoar borrokalaria azaldu eta borro-karen lehen faseak hasi zirenean. Bitxia oso Raku txikiak eta Eltzekondo handiak erakus-ten zuten aldea, bata, gihar mehe, fin eta zin-belduna, bestea berriz, zango zein bizeps haragitsu mardulduna".

Rakuren aurkako lehia zelata, Telesforo de Aranzadi, antropologoak, era honetan definitu zuen "Eltzekondo": "...gizeritasuneraino lodia eta altueraz arerioa baino ia punta bat garaia-goia, iletsua, burua beti zerbait ikasteko duen norbaiten antzera, onginahi hazpegiekin, egosgogorkeri eta harropuzkeri gabekoa, haur baten begiratua eta zurikeriari soraioa".

Aranzadiren hitzetan, "nire nerbioak gitarrako hariak bailiran, dantzan ibili ziren, gipuzkoar artzak arintasun benetan apartekoari berri ematen zuen bakoitzean...".

Tolosakoez gain, norgehiagoka esanguratsuen baitan, 1909ko irailean, Bilboko zezen plazan, Willie Lewis, borroka greko-erromatarreko txapeldun amerikarra eta "Eltzekondok" indarrak neurtu zituztenekoa, sona handiko lehia izan zen.

1908 eta 1910 bitartean, Gipuzkoa eta Bizkaian zehar, Urrestillako Ramon Garate eta "Eltzekondok", nor baino nor, borroka dezente jokatu zituzten. 1913an, berriz, Isidro, "Ortue-

Ilako Raku" eta "Urrestillako Caminerorekin" batera, erakustaldietan parte hartzeko kontratua izan zen, eta harrezkero ere, Javier Otxoa, borrokalari urdiaindarra eta biak makina bat aldiz elkarren aurka lehiatu ziren.

Gure mugez gain, Eltzekondoren indarraren berri, munduko hamaika hirik izan zuten, besteak beste, Habanak, Parisek, Buenos Airesek...

EUSKAL JAIK. 1909an Hernanin ospatu ziren Euskal Jaietako ekitaldietako bat, irailaren 20ko konpartsen desfilea izan zen. Sagardoaren prestaketa irudikatzen zen karrozetari batean, sagardotegi bat antzeztu zuten. Kroniken aburuz, karrozak "zer esanik eman zuten jendartean, eta bertoko partaideak, euren artean 'Eltzekondo' entzutetsuak, 'Txirrita' bertsolariak eta Jose Miguel Oyarzabal, 'Nagiya' ezagunak, bildutakoak gozarazi zituzten".

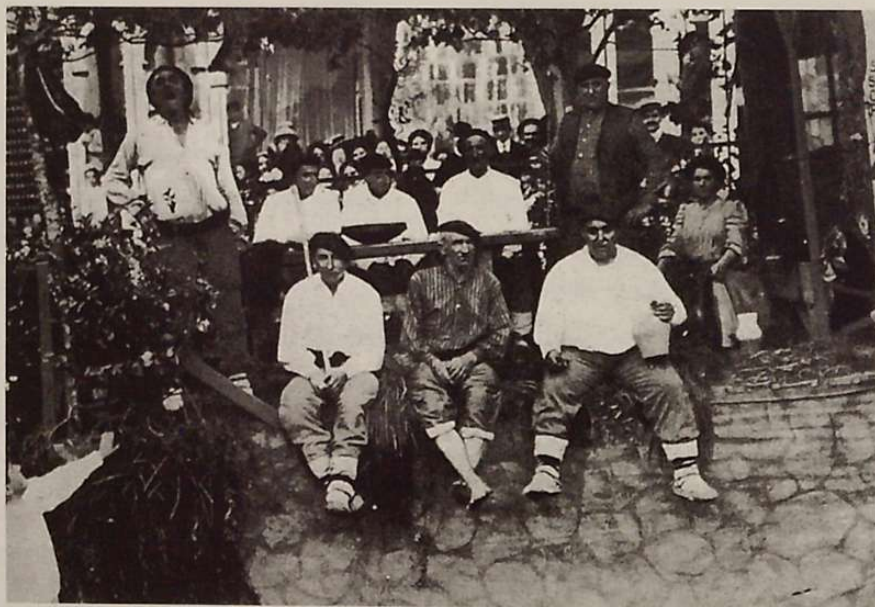
Handik bi egunetara, Euskal Festetako ekitaldi sortaren baitan, goizeko bederatzi terdietan, pultsulari froga ospatu zen. Nikolas Otaño eta Ignazio Egibar herritarrak, nor baino nor jardun ondoren, "Eltzekondo" oholtzaren gainera igo orduko, berarekin neurtu nahi zuen edonori desafioa bota zion. Ez zen inor azal-

du, noski ! Beraz, "Eltzekondok" areriorik gabe egin zuen ekitaldia. Esku bakarrez, 80 kilo altza zituen. Biekin berriz, 115 kg. lanak amaitu orduko, erakustaldian aritutako hiru hernaniarrek, hogeina duroko saria patrikaratu zuten.

AI TXOMIN, TXOMIN !. "Eltzekondo" adineko zela, Txomin "Antxiola" gazte sasoikoarekin gertaturikoa ez zaio berehalakoan ahantziko lñaki Zubeldiari.

Ilunabar batean, Txomin eta bere lagun bat, garai bateko "Amerikano" tabernan, egungo Portalondoko eraikuntzan, "Eltzekondoren" zain zeuden. Halako batean, "Eltzekondo", Atxietas inguruan zegoela jakin orduko, berarengana hurbildu ziren. "Aurrez aurre zirela, -dio lñakik- harroxko samarra zen Txomin 'Antxiola', 'Eltzekondori' bere indarra kolokan jartzen hasi zitzaion, zabar, desafioka. Eltzekondok 'utzi nazak bakean' esanaz ez zion kasurik egin, Txominek, jo eta su zirikatzen jarraitzen bazuen ere". "Eltzekondok" istilurik nahi ez, eta ospa egin zuen.

Halere, bikotea Andrekaletik - Kardaberaz kaletik - gora igo, eta Karkabatik barrena, egungo Txili tabernaren inguruan, berriz, zirikatzen jarraitu zuen. "Halako batean -mintzo

da Iñaki Zubeldia- "Eltzekondo nazkatu, Txomin lepotik heldu, eta bere hanka tartean jarri zuen gaztearen burua. Bide batez, 'Antxiolari' laguntzera joan zitzaion lagunari, egundainoko belarrondokoa eman zion. Halere, Txomin askatu egin zen, eta hatzen bat Isidoren begiren batetik sartzeko asmoz edo, ezustean, borrokan, ahoan sartu zion. 'Eltzekondok' bi aldi pentsatu gabe, Txominen hatzari hozka egin, eta hortzekin hatz bat moztu zion!".

Auzia konpontzeko, oihartzun dezente izan zuen epaiketa ospatu zen herrian. Eltzekondok bere burua defendatzeko ez zuen abokaturen beharrik izan: "bere hitz jario lagun, bere buruaren defentsa bikaina egin omen zuen -dio Iñakik. Gertae-rak aintzat hartu ondoren, epaia 'Eltzekondoren' aldekoa izan zen".

Izan ere, sasoiak gain, hizketan, etorri bikaina zuen herritarrak.

GABONAK. Eguberri garaiko eskean, Iñaki Zubeldia, mutil koskorra zela, anai-arrebekin batera, kantuan, garai beteko 'Leokadioren tabernan', egungo Zumitzan sartu zen. "Arratsaldeko seiak inguru izango ziren -dio pent-sakor Iñakik. Kantuan egin ondoren txapela pasatzen hasi nintzen tabernan. 'Eltzekondo' ere, lagunartean bertan zen, eta eskean hurbildu nintzenean, [kantu] 'hau ba al dakik?' galdetu zidan. Hura esan orduko, tabernako guzti-guztiak bat-batean isildu egin ziren. Gogoan dut eguberrietako bizpahiru kanta abestu zituela. Eta tabernako bezeroek, adi

eta errespetuz, entzun zituzten 'Eltzekondok' botatakoak".

BERTSOLARITZA. Kantua gogoko izateaz gain, arrunt bertsozalea zen "Eltzekondo". Uztapide bertsolariak, Hernanira saioaren batera etorri, eta ondo baino hobeto gogoratzen du: "Bertsotan ari ginenean, [bertsoak] ondo aditu nahi izaten zituan. Han jiran hasten

bazen berriketan baten bat, laster esango zion hark isilik egoteko edo bestela alde egiteko handik".

Bertsolaritzak ere, "Eltzekondoren" marka eta indarra nahiko aintzakotzat izan ditu. Eusebio Mugerza (Mendaro, 1874-1955) "Mendaroko Txirristaka-k" idatzirik "Euskal-erriaren alabantzan" bertso sortan esaterako, bere sasoiak azpimarratzen du.

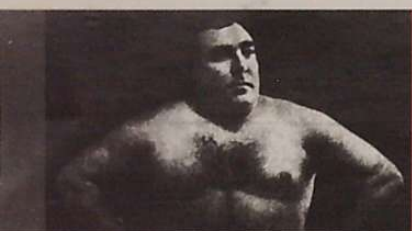
Isidro Ollokiegi "Eltzekondo" W. Lewisen kontra. Bilbo 1909 (Argazkia: Enciclopedia General Ilustrada del País Vasco - Auñamendi)

Nor da gizona zezenak ainbat indar izandutakua?

Dudarik gabe esan zazute:
Eltzekondo Ernani'kua,
zortzi, arrua* esku batekiñ
Pultsuan jasotakua.

*(Arroa bat, 11,5 kg)

AGURRA. "Eltzekondok", 1949ko maiatzaren 18an utzi zion arnas hartzeari. Lehengo mende Erdian plazaratzen ziren, batzuek beste, sei orrialdeko, bi egunkarietan, El Diario Vasco zein La Voz de

España-n izan zuen oihartzunik hernaniararen heriotzak.

Bi hedabideek, kirol sailean, "Eltzekondori" goraipamen beroak egin zizkieten. El Diario Vasco-n zera azaldu zen: "Loiola auzoan, berton bizi zen 71 urte zituen Isidro Ollokiegi 'Eltzekondo' greko-erromatar borrokalari ospetsu eta pultsulari handia, hil da. Mundu guztian sona handikoa, bere gor-puzkera mardula Europako hainbat bazterretan ikusi zuten, behin, Otxoarekin batera Armeniaraino ere joan zelarik. Egun, adinekoa izan arren, sasoi ederra zuen, tarteka indar erakustaldi bat edo beste egiteraino". Ez da txantxa, Iñaki Zubeldiak gogoratzen duen lez, "hirurogeitaka urte izanik ere, belaunetatik jada nahikoa eskas ibili arren, gerriz gora, besoetan, egundainoko sasoia zuen".

1949ko maiatzaren 20ko, "Eltzekondo" hil eta bi egunetara, La Voz de España-n, "Mi atalaya montañera", ohiko idatzian, Iñaki Eizmendi, Basarrik, ondorengo bertsoa eskaini zion asko miresten zuen hernaniarari.

Bizpahiru egunetara, berriz, El Diario Vasco-ko, "Nere Bordatik" atalean, Fernando Artola, Bordari-k, idatzi honekin hasi zuen kronika: "Lehen Otxoa eta orain 'Eltzekondo', indarraren bi koloso, euskal arrazaren sendotasunaren adierazle, betirako joan dira. Euren gaitasun herikularrek munduaren mirespena jaso zuten eta nazioarteko kirol prentsa aintzakotzat izan eta beraietaz goraipamenez mintzatuko da".

Askotan irudikatu izan ditugu, kontaktua nagusi den kiroletako indartsuak, apur bat inozo eta nahikoa nortasun ahuleko pertsonak bezala. "Eltzekondok", tokitan uzten du, indartsu eta ezjakinaren mitoa.

"Uste gabetan eldu zitzaigun

berri triste ta samiña,

indarrik gabe gelditu zala

ainbat indarka egiña.

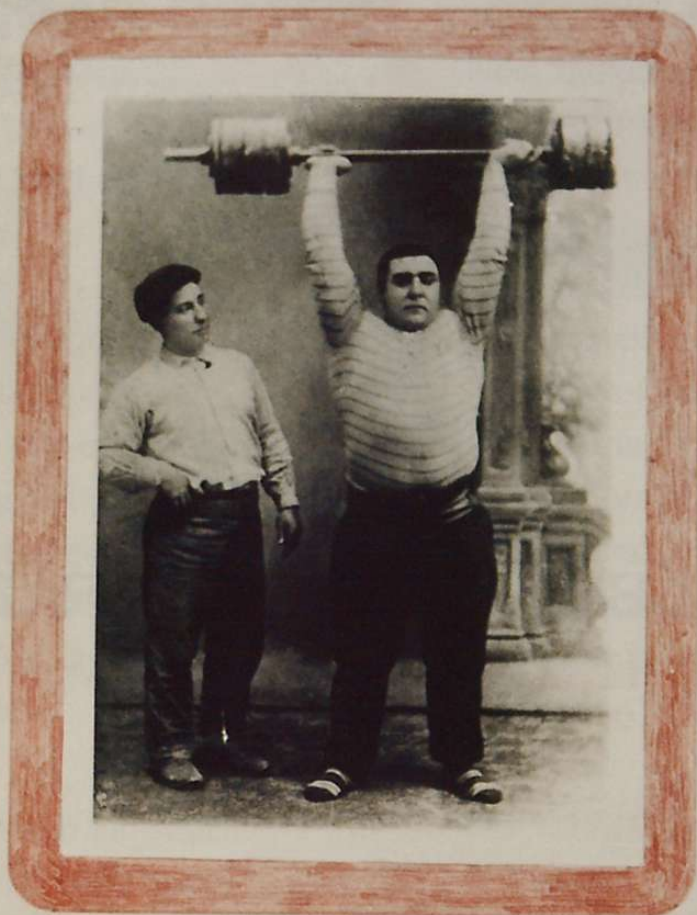
Zerutar Jauna, ikusi ondo

zertan zegon utsegiña,

danak barkatuz eman zaiozu

betirako atsegiña".

Eltzekondo zara'ner Orimenez

Ara amen argazki gogozkoa
 ariko seme zar balen orimena
 Olokiegui tar Ixidoro
 Eltzekondo aundiarena
 Inguru auelon, munduaren ere
 pullzuekarik onena,
 ardatz aundi aiek jasotzen
 Kontrariorik ez zubena

Bilbaoko Zabalbide antzokian
 aleria dago argazkia,
 ogei eta iru urte zituala
 eunda berogaila bi alxia
 Rigulot prantzesa urte berian
 eunda berogaila irukin bestia
 au kontrarioa izan baldin bazun
 ez aritu oni ere, irabastia

Eunda irurogeitlik gora
 jasoa bere bi besoekin,
 eunda amar ere alxia
 beso ezker bakarrakin,
 bizi izan bear ez bazun
 geienak bezela lanarekin,
 pullzuz jasotzen txapeldun
 Eltzekondo bere indorarekin.

Julio 2004-2005 Modesto 2005
 11. 2005-2006 Modesto 2006